

Vita huset: Historisk presidentmiddag

FOTO: J. SCOTT APPLEWHITE/AP

För första gången på årtionden, kanske någonsin, samlades alla USA:s presidenter på onsdagen för lunch i Vita huset.

Den avgående George W Bush tog emot samtliga företrädare som är i livet – Bill Clinton, George H W Bush och Jimmy Carter – samt den tillträdande Barack Obama.

– Ett budskap jag har och som jag tror vi alla ställer upp på är att vi vill att du lyckas, sade den nuvarande president Bush till Obama innan de fem ledarna gick in till den privata måltiden på onsdagskvällen svensk tid. Träffen rapporteras ha varit Obamas idé, men George W Bush stod som värd.

Medieuppbådet fick bara vara med en kort stund när den unika samlingen av mäktiga män samlades, men snappade upp att Clinton var imponerad av Bushs inredningssmak i Ovala rummet.

– Jag älskar den här mattan, sade Clinton.

Sträng vinterkyla skördar dödsoffer

Flera människor har omkommit och flygplatser och skolor stängts runt om i Europa på grund av kraftig kyla och snöfall.

I centrala Rumänien har två personer dött i kylan, som lägst minus 31 grader. I Polen har tio människor omkommit sedan i fredags och i Tyskland dog en äldre psykiskt sjuk kvinna sedan hon gått ut i sin trädgård.

Internetsajter ber Kina om ursäkt

SHANGHAI. Google och flera andra stora internet sajter bad på onsdagen Kinas regering om ursäkt, sedan de tidigare i veckan anklagats för att länka till pornografiskt material.

I ett uttalande skrev Google att man vill följa lagen i Kina och att man raderat alla sådana länkar.

Google var ett av nitton företag som regeringen varnade i måndags. Bland de övriga fanns Baidu, Kinas största sökmotor. Kinas säkerhetsdepartement och sex andra myndigheter hotade att stänga ner sajter som inte samarbetar. (TT-AFP)

Obama får kritik för CIA-chef

WASHINGTON. Tillträdande presidenten Barack Obama

Polisen i Nederländerna grep en hemlös man för att undvika att han skulle frysa ihjäl. Mannen vägrade att söka skydd mot kylan i ett härbärge.

Trafiken vid flera flygplatser har fått ställas in, bland annat i italienska Milano och Turin och franska Marseille.

I Storbritannien och Frankrike har många skolor stängt på grund av problem med skolskjutsar och uppvärmning. (TT-AFP)

får kritik av höga partikamrater för sitt överraskande val av ny chef för USA:s underrättelseorganisation CIA, Leon Panetta.

De två demokraterna Diane Feinstein, senator från Kalifornien, och Jay Rockefeller, senator från West Virginia, ifrågasätter Panettas brist på erfarenhet av säkerhetsarbete. CIA:s chefer har genomgående kommit inifrån organisationen.

Obama vidhåller sitt val: – Jag har synnerlig respekt för Leon Panetta. Han har osedvanliga ledaregenskaper, stor politisk slughet och en oklanderlig integritet. Den 70-åriga Panetta var stabschef i Vita huset under president Bill Clintons tid. Då satt han också med i genomgångarna av säkerhetsfrågor med presidenten, något som hans anhängare framhåller. (TT-Reuters)

KAMBODJATRIBUNALEN · 3

Kambodjanerna vill se rättvisan hinna ikapp plågoandarna

Trettio år har gått sedan Röda khmerernas folkmord i Kambodja 1975–79, som kostade runt 1,7 miljoner människor livet. Enligt planerna skulle rättsskipningen vid den FN-stödda krigsförbrytartribunalen i Phnom Penh, ECCC (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia) ha kommit igång under hösten 2008. Nu är den framskjuten till 2009.

Chefen för S-21, Kang Kek leu "Duch", och socialminister leng Thirith anklagas för brott mot mänskligheten.

"Broder nummer 2", Nuon Chea, president Khieu Samphan och ut-

rikesminister leng Sary ska dessutom åtalas för krigsförbrytelser. Rättsprocessen har fördröjts av att alla fem sökt om frigivning mot borgen på grund av hög ålder och dålig hälsa.

Förundersökningen mot Kang Kek leu är avslutad. Hans mål är det första som ska prövas av tribunalen. Hundratal kambodjaner köade utanför domstolen när de förberedande förhören med den förre matematikläraren hölls sommaren 2007.

Anhöriga till Röda khmerernas offer vill se rättvisan hinna ikapp den man som bar ansva-

ret för att runt 14 000 män, kvinnor och barn dödades i S-21, efter att ha torterats till att erkänna brott som de i flesta fall inte begått.

Några få åskådare och journalister släpptes in i rättssalen. Alla andra fick följa förhören på storskrmar i domstolsbyggnaden.

Tribunalen har ansökt om 114 miljoner dollar till för att kunna ställa ytterligare tre khmerledare inför rätta. Högste ledaren Pol Pot dog 1998 i Thailand's djungler nära gränsen till Kambodja, där han hållit sig gömd i nästan tjugo år.

ARKIV: HENG SINTANP 2007

Kang Kek leu (Kaing Guek Eav), kallad "Duch" var fängelsechef i S-21, säkerhetspolisens högkvarter i Phnom Penh. Runt 14 000 människor fördes dit för att förhöras och dödas. Sju lär ha överlevt. Bilden av den 66-åriga "Duch" är tagen under den förberedande rättegången inför krigsförbrytartribunalen som ska hållas i Phnom Penh i år.

Fångarna fick inte dö förrän de erkänt. Dog de skulle jag också dödas.

PHNOM PENH. Vi sätter oss på en liten bambu-upphöjning, torteraren Prak Khan och jag.

– När jag kom till S-21 sa fängelseledningen till mig att nu är du förhörsledare, så du bör veta hur man förhör fångar. Men jag visste inget om sånt.

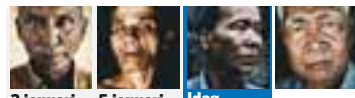
Prak Khan lärde sig snabbt.

– De visade mig hur man sätter på handbojor och knyter en bindel för ögonen på fången innan man för in honom i förhörsrummet. Dörren bakom oss stängde jag med en järnstång genom en ring och sedan var vi där, ensamma, bara vi. Jag började med att slå dem med en bambustäng. Jag var själv sjuk och rädd, men det fick ledningen inte märka. – Några fångar vägrade erkänna, men till slut gjorde de det.

Om bambustängerna inte tvingade fram ett erkännande kunde elchocker göra det. Prak Khan förklarar hur man sliter av en fånges naglar med en tång och hur man trär en tätslutande påse över hans huvud och låter den sitta tills han är nära att kvävas.

– Fångarna fick inte dö förrän de erkänt. Dog de, skulle jag också dödas, säger Prak Khan.

Erkännandet var bara ett kort uppskov. I S-21 utmättes bara en

3 januari. 5 januari. Idag.

Kambodja 30 år efteråt.

Sydsvenskan har träffat tre män som överlevde tortyr fångelser S-21 och en av torterarna som arbetade där.

Idag: Prak Khan, torteraren, vet fortfarande inte om fångarnas beaktelser var sanna.

**Text: Thomas Aue Sobol
Foto: David Høghsholt**

enda dom: döden på The Killing Fields, avrättningsplatsen utanför Phnom Penh.

– Vi visste aldrig om det de erkände var sant. Det vet jag fortfarande inte. Men några var goda spioner för de sa samma namn på sina ledare. Och de kände till CIA, säger Prak Khan. Historiker och forskare är däremot eniga om att mycket få av de 14 000 fångar som passerade S-21 var förrädare eller spioner.

Det säger jag till Prak Khan, men det vill han inte tro. Det är som att bara genom total förnekelse förmår han leva med sig själv.

Men varför sa Prak Khan inte ifrån? Varför vägrade han inte? Prak Khan svarar att, som han

ser det, var vakterna och förhörsledarna i S-21 också fångar, för det var omöjligt att komma därifrån.

– Jag hade två känslor när jag arbetade. Den ena var medkänsla. Den andra var att jag skulle vara stark och göra ett bra arbete. Vi måste gå upp i arbetet om vi själva ville överleva.

Prak Khans ansikte är slätt och läderaktigt. Han har en risbondes smala, muskulösa kropp. Hans fingrar är korta. Prak Khan använder inte ordet hjärntvätt, men han säger att ledarna övertygade honom om att revolutionen, angkar, betydde allt.

– De frågade om vi skulle kunna döda våra egna mödrar och vi sa ja. Den som svarade nej försvann bara, säger han med blick- en fäst på bambuunderlaget vi sitter på.

– En gång berättade jag för min dotter om mitt arbete i S-21. Hon trodde mig inte. Hon sa att ingen människa kan göra något sådant mot en annan... När fångarna verkade som om de verkligen inte visste något, så kände jag i mitt hjärta, jag tänkte...

Prak Khan tystnar och ser ännu en gång ner på bambumat- tan, hämtar luft som för att komma med ett erkännande. Men det gör han inte.

– ...att jag kanske borde förhöra en annan fånge i stället, säger han.

Prak Khan ska vittna i FN-tribunalen men hoppas det räcker att han gör det på telefon. Han är rädd för att komma till rätten, rädd att hans offers anhöriga ska hämnas på honom.

Prak Khan var inte utan känslor i S-21. Han förälskade sig i ett av sina offer, nittonåriga Nai Non.

– Hon var mycket vacker. Vit i hyn, kort hår, runt ansikte. Nai Non var något särskilt och ja, jag hade känslor för henne.

Han ville inte tortera henne, men måste få henne att erkänna. Det gjorde hon inte. Prak Khan berättar hur han i stället för att använda bambukäppen eller järnröret, dunkade hårt i bordet för att skrämja fram ett medgivande. Han skrev till och med till "Duch", fängelsechefen, som svarade att Prak Khan måste ta till hårdare metoder.

– Till slut kissade hon på sig och sa att hon ställt till problem på sjukhuset där hon jobbat. Hon kunde varken läsa eller skriva, så jag måste skriva erkännandet åt henne.

Prak Khan skrev att Nai Non erkände att hon spionerade för CIA, och att hennes uppdrag varit att bajsas i sjukhusmaten för att förstöra sjukhusets goda rykte. Han vill än i dag inte gå med på att erkännandet var en lögn.

– Några var ju motståndare till regimen, så jag kan inte säkert veta om hon var skyldig eller ej, säger han.

Prak Khan ska vittna i den kommande rättsprocessen. Han hoppas det räcker att han gör det på telefon. Han är rädd för att

En låda för ammunition som användes som toalett och ett metallås att kedja en fånge med – det är inredningen i en av cellerna i S-21, den kambodjanska säkerhetspolisens högkvarter i Phnom Penh. I dag är byggnaden ett museum över Röda khmerernas folkmord 1975–1979. I khmerernas Kampuchea fanns formellt inga fångelser, men tusentals människor spärrades in i så kallade säkerhets- och omskolningscenter. Till S-21 fördes politiska fångar för att förhöras, erkänna och avrättas. Varje natt körde lastbilar ut till The Killing Fields, avrättningsplatsen, ibland med några få människor på flaket, ibland med upp till 300. Den fånge i S-21 som hörde motorljudet dö bort visste att han eller hon skulle få leva en dag till.

komma till rätten, rädd att hans offers anhöriga ska hämnas på honom.

– Jag vill prata. När jag tiger blir mitt huvud tungt och grötigt. Det är min plikt att vittna, och att be-

rätta för de unga vad som hände då, för länge sedan. Det måste jag göra. Sedan jag kan få ro.

– Man kan se mig som en brottsling eller som ett offer. Vilket jag är, får rätten avgöra. Förr var jag rädd att bli straffad. Det

är jag inte längre. Jag känner inget. Och jag var ju bara en liten myra.

Prak Khan

I början av 1970-talet hoppade Prak Khan av skolan för att avsluta sig till Pol Pot och kampen mot "imperialisterna och deras lakejer".

I tortyr fångelser S-21 var Prak Khans uppgift att tvinga fram erkännanden ur motvilliga fångar.

Kambodjas dokumentation- centrum har samlat bevismaterial till de förestående rättegångarna.

I deras arkiv finns 32 erkännanden från fångar som Prak Khan förhört. Troligen förhörd han många fler.

En gång berättade jag för min dotter om mitt arbete i S-21. Hon trodde mig inte. Hon sa att ingen människa kan göra något sådant mot en annan...

■ Nästa avsnitt: Vann Nath, 61, sökte själv upp sina plågoandar från tortyr fångelser.